

Е.Т.А. ГОФМАН ТА НІМЕЦЬКИЙ РОМАНТИЗМ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано постать видатного німецького письменника-романтика Е.Т.А. Гофмана (1776-1822) у контексті німецького романтизму. Автором статті запропоновано модель вивчення творчості письменника студентами-філологами ВНЗ.

Ключові слова: ідіостиль, модель, німецький романтизм, оригінал, переклад, романтизм.

В статтє проанализирована личность известного писателя-романтика Э.Т.А. Гофмана в контексте немецкого романтизма. Автором статьи представлена модель изучения творчества писателя студентами-филологами ВУЗ.

Ключевые слова: идиостиль, модель, немецкий романтизм, оригинал, перевод, романтизм.

The article deals with the analysis of the style of the prominent German writer T. Hoffmann (1776-1822) and his reference to the period of Romanticism in literature. The author of the article demonstrates the model of analysis and research, which could be performed by the students of philological department.

Key words: individual style, model, German Romanticism, original, translation, Romanticism.

В історії німецького романтизму постать Е.Т.А. Гофмана (1776-1822) посідає особливе місце, оскільки сам письменник, його ідіостиль завжди викликали у дослідників чимало запитань. Видатний німецький письменник-романтик жив і творив на зламі епох, на його очах відбувались події, які справили вплив не лише долю окремих людей, а на долю всієї країни. “Революционные события во Франции обозначили смену феодальной общественно-экономической формации – буржуазной. Следствием утверждения буржуазных отношений явилось изменение идейно-художественных представлений. Произошедшее на рубеже XVIII –XIX вв. Эпоха Просвещения завершилась, на смену просветителям пришли романтики. Видя повсеместное торжество рассудочности и практицизма, романтики усомнились в созидательном пафосе идей. Происходит переориентация гуманистических идеалов, романтики нередко третируют интеллект, выдвигая на первое место чувства, страсти, переживания” [1: 156]. Пробудження національної самосвідомості німецької нації, усвідомлення свого коріння призвели до того, що в Німеччині виникає романтизм.

В останні роки з’явилися дисертаційні дослідження, присвячені творчій спадщині Е.Т.А. Гофмана:

- Сергеев А. И. Контрастивно-семантический анализ концепта “удивление” в русском и немецком языках (на материале призывений Н.В. Гоголя и Э.Т.А. Гофмана) [2];
- Скобелев А. В. Особенности сатиры и проблема комического в творчестве Э.Т.А. Гофмана [3];

- Стадник Е.А. Языковые интерпретации характеристик В. Гауффа, Э.Т.А. Гофмана и К. Брентано в немецких литературных сказках [4];
- Чупракова Е.И. Роман Э.Т.А. Гофман “Житейские воззрения кота Мурра” в контексте немецкого романа воспитания XVIII века [5];

Також особливої уваги заслуговують праці, котрі присвячені життєвому і творчому шляху Е.Т.А. Гофмана:

- Виткол-Менардо Г. Э.Т.А. Гофман сам свидетельствующий о себе и о своей жизни (с приложением фотодокументов и других иллюстраций) [6];
- Interpretation E.T.A. Hoffmann. Romane und Erzählungen [7];
- Safranski R. E.T.A. Hoffmann. Eine Biographie [8];

У пропонованій статті ми поставили за *мету* проаналізувати особливості вивчення студентами-філологами життєвого та творчого шляху письменника-романтика Е.Т.А. Гофмана у контексті німецького романтизму, його ідіостилю в перекладах та мовою оригіналу.

Відповідно до мети окреслено *завдання*:

- надати визначення поняттю “романтизм”;
- проаналізувати роль Е.Т.А. Гофмана у контексті німецького романтизму;
- запропонувати модель вивчення творчості Е.Т.А. Гофмана.

У курсі зарубіжної літератури передбачається вивчення студентами-філологами періоду романтизму в Німеччині як складової сучасної літературної освіти. Результатом цього є акме-розвиток студентів. Тому варто надати визначення поняттю “романтизм”:

“Романтизм (*фр. romantisme*) – один із провідних напрямів у літературі, науці й мистецтві. Виник наприкінці XVIII ст. у Німеччині, Англії й Франції, на початку XIX ст. поширився у Польщі, Росії, Австрії, а також в Україні, згодом охопив інші країни Європи, Північної і Південної Америки. У XVIII ст. романтичним називали усе незвичайне, фантастичне, дивне, таке, що зустрічається у книгах (романах), а не в житті. На межі XVIII- XIX ст. термін “Р.” означав новий літературний напрям, протилежний класицизму” [9: 612].

У серпні 1918 р. світ побачив біографічний нарис Е. Браудо про життєвий і творчий шлях відомого німецького романтика. Мова йде про те, що “в городе Иммануила Канта родился 24 января 1776 года, в семье королевского адвоката Кристофа Людвига Гофмана и супруги его Ловизы-Альбертины Дерфер, после восьмилетнего супружества, третий сын. Мальчик был назван при крещении Эрнстом Теодором Вильгельмом. Сам Гофман, однако же именовал себя впоследствии Эрнстом Теодором Амадеем, в память обожаемого им Вольфганга Амадеуса Моцарта” [10: 5]. Так, народилась на світ особистість, яка випередила свій час та вплинула на подальший літературний процес не лише в самій у Німеччині, а й у всьому світі.

При вивченні ідіостилю письменника студенти-філологи повинні обов’язково вивчати життєвий шлях, оскільки це є невід’ємною складовою. Е.Т.А. Гофман був не лише письменником, а також адвокатом, музикантом, поетом, майстром карикатури, музикальним критиком, композитором.

Тому, ми пропонуємо **модель вивчення творчості** німецького письменника-романтика **Е.Т.А. Гофмана** студентами-філологами:

1 етап Е.Т.А. Гофман та німецький романтизм

Творчість письменника-романтика Е.Т.А. Гофмана у контексті німецького романтизму посідає особливе місце. Це пов'язано з тим, що письменника пов'язує з ієнськими романтиками (В.Г. Вакенродер, Ф. Гельдерлін, Новаліс, Л. Тік, брати Ф. Шлегель та А.В. Шлегель,) загальне розуміння мистецтва як єдиного джерела зміни навколишнього світу. З ідей німецької класичної філософії для нього близькими є ідеї І. Канта. Е.Т.А. Гофман повністю зосереджує свою увагу на особистості митця, його внутрішньому стані. Він розвиває ідеї філософа Ф. Шлегеля та письменника Новаліса (праця “Фрагменти”) стосовно універсальності мистецтва, зокрема концепція романтичної іронії, синтезу мистецтв. На відміну від раннього (ієнського) романтизму, де вбачалось, що романтична іронія покликана створювати аліюзу свободи, у Е.Т.А. Гофмана іронія, навпаки, показує світ, свободу в ньому яка вона є, без прикрас. Вперше у творчості Е.Т.А. Гофмана протиставляється реальне та романтичне (новела “Угловое окно”, яка входить до циклу “Поздние рассказы”), що було не типовим для романтиків. Для цього він використовує іронію.

Таким чином, творчість видатного письменника-романтика Е.Т.А. Гофмана у контексті німецького романтизму полягає в тому, що простежується відмова від певних філософсько-естетичних позицій ієнської школи, загострюється усвідомлення дійсності, її ідеалів, романтичне протиставляється реальному життю, герой письменника прагне відмовлятися від матеріальних цінностей, оскільки вони призводять до “каліцтва” душі.

2 етап – життєвий шлях

3 етап – творча спадщина

Студенту-філологу рекомендується вивчати твори письменника не лише в перекладах, а мовою оригіналу для того, щоб визначити основні особливості ідіостилу та їх збереження при перекладі. Також варто враховувати час перекладу, особистість перекладача, його ідіостиль, оскільки це все впливає на точність передачі первинної думки.

Перелік творів Е.Т.А. Гофмана, рекомендований до вивчення студентами-філологами:

- “Фантазии в манере Калло”;
- “Ночные этюды”;
- “Эликсиры сатаны” / “Элексир дьявола”;
- “Житейские воззрения кота Мурра”;
- “Серапионовы братья”.

4 етап – вплив на літературу

“Творческий опыт Гофмана в России был положительно использован Пушкиным (“Гробовщик”, “Пиковая дама”), Гоголем (“Портрет”, “Вий”, “Нос”, “Записки сумасшедшего”), Достоевским (“Двойник”, “Бобок”), Одоевским (“Русские ночи”), Салтыковым-Щедриным (“История города Глупова”, “Сказки”). В Германии Гофман влиял на Хауфа, Гейне, Шумана, Вагнера. В других странах – на Бальзака, Бодлера, Стивенсона, Эдгара По” [11: 34].

Затипання до студентів-філологів:

Прокоментуйте, що саме вплинуло на ідіостиль цих письменників, які жили і творили в різних країнах. Обгрунтуйте свою думку.

5 етап – огляд видань творів Е.Т.А. Гофмана

Студентам рекомендується скористатися програмою Microsoft Power Point.

6 етап – екранізації, опери, мультфільми, фільми за творчою спадщиною Е.Т.А. Гофмана та його творами

Таким чином, вивчення творчості видатного письменника-романтика Е.Т.А. Гофмана студентами-філологами розширює знання студентів про період німецького романтизму, його значення як для тієї епохи, в яку він жив, так і для наступних поколінь. Особистість письменника є суперечливою. Це пов'язано з:

- соціально-політичною ситуацією Німеччини у XIX ст.;
- сімейними драмами у житті Е.Т.А. Гофмана
- оточуючим середовищем;
- впливом німецької класичної філософії на світогляд письменника тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пронин В.А. История немецкой литературы / Владислав Александрович Пронин. – М. : Университетская книга; Логос, 2007. – 384 с.

2. Сергеев А.И. Контрастивно-семантический анализ концепта “удивление” в русском и немецком языках (на материале произведений Н.В. Гоголя и Э.Т.А. Гофмана): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Андрей Иванович Сергеев. – М., 2004. – 211 с.

3. Скобелев А.В. Особенности сатиры и проблема комического в творчестве Э.Т.А. Гофмана: дис. ... канд. филол. наук : 10.01.05 / Андрей Владиславович Скобелев. – Воронеж, 1984. – 242 с.

4. Стадник Е.А. Языковые интерпретации характеристик В. Гауффа, Э.Т.А. Гофмана и К. Брентано в немецких литературных сказках: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Елена Александровна Стадник. – Краснодар, 2005. – 175 с.

5. Чупракова Е.И. Роман Э.Т.А. Гофмана “Житейские воззрения кота Мурра” в контексте немецкого романа воспитания XVIII века: дис. ... канд. филол. наук : 10.01.03 / Елена Ивановна Чупракова. – Калининград, 2003. – 223 с.

6. Виткоп-Менардо Г. Э.Т.А. Гофман сам свидетельствующий о себе и о своей жизни (с приложением фотодокументов и других иллюстраций) / Габриэль Виткоп-Менардо. – Урал LTD, 1999. – 320 с.

7. Interpretation E.T.A. Hoffmann. Romane und Erzählungen. Hrsg. von G. Saße. - Philipp Reclam jun. Stuttgart, 2004. – 304 S.

8. Safranski R. E.T.A. Hoffmann. Eine Biographie / Rüdiger Safranski. – Rowolt, 1992. – 534 S.

9. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів. – К.: Академія, 1997. – 752 с.

10. Браудо Е. Э.Т.А. Гофман (Биографический очерк) // Гофман Э.Т.А. [в 8 т.]. - М.: ТЕРРА – Книжный клуб, 2009. – Т.1. – С.5 – 42.

11. Ванслов В.В. Эстетика романтизма / Виктор Владимирович Ванслов. – М.: Искусство, 1966. – 403 с.